

Bioetika 3 – Etički principi

Asistenti Vida Jeremić Stojković, Smiljana Cvjetković, Pavle Piperac

PRINCIPLES OF ETHICS

AUTONOMY

BENEFICENCE

NONMALEFICENCE

JUSTICE

Princip nenanošenja štete ili "Ne naškoditi"

- × Obaveza izbegavanja postupaka koji nanose štetu
- × Obaveza da se ne upušta u rizik da se nanese šteta
- × Standard **dužnosti da se brine**: vođenje adekvatne brige da bi se izbeglo nanošenje štete.
- × Ponekad su rizici i šteta neizbežni, ali moraju biti opravdani opštim ciljem.
(npr. neželjena dejstva gotovo svih lekova)
- × Ovaj princip podržan je od strane zakona.

Ne naškoditi

Nemarnost: odsustvo dužne brige

a) kada se pacijent *namerno* izlaže riziku od štete (npr. Kada sestra svesno ne promeni pelene dementnom pacijentu na odeljenju gerijatrije)

b) kada lekar *nenamerno ali nepažljivo* izlaže pacijenta riziku od štete (npr. Kada lekar zaboravi da je pacijent alergičan na penicili, i izazove anafilaktički šok kod pacijenta nakon davanja penicilina)

Dobročinstvo– Dužnost da se čini dobro

- x **Hipokratova zakletva:** “Propisivaću lečenje na dobrobit svojih pacijenata u skladu sa mojim sposobnostima i mojim rasuđivanjem i nikada nikome neću naneti zlo.”
- x **Svetsko lekarsko udruženje:** “zdravlje mojih pacijenata biće mi na prvom mestu”
- x Profesionalci iz oblasti zdravstva posvećeni su ponovnom uspostavljanju, održavanju, ili poboljšanju zdravlja pacijenata
- x Zdravlje se posmatra kao nešto dobro i suštinski poželjno

Dobročinstvo

- X Princip dobročinstva zahteva više od principa “ne naškoditi” jer lekar mora da preduzme korake da pomogne, a ne samo da se suzdrži od postupaka koji nanose štetu
- X Princip dobročinstva – moralna obaveza da se deluje u korist drugih
- X **Ista intervencija može da bude istovremeno i korisna i štetna** (princip dvostrukog efekta, davanje morfijuma pacijentima sa teškim bolovima)
- X **Kojoj dužnosti treba dati moralni prioritet?**

Ko ima korist?

- X Ponekad moralna obaveza lekara prevazilazi pojedinačnog pacijenta
- X **Korist u javnom zdravlju** (prijavlivanje zaraznih bolesti, vakcinacija, karantin)
- X **Korist za osobe koje nisu pacijenti:** porodica, seksualni partner
- X **Korist za lekara:** kada su drugi interesi lekara (porodične obaveze) u konfliktu sa profesionalnom dužnošću da se pomogne pacijentu

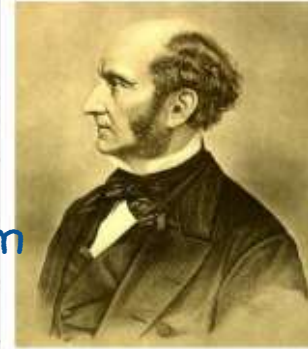
Princip poštovanja autonomije pacijenta

- X Pravo i sloboda pacijenta da odlučuje o svom lečenju
- X Relativno nov koncept (iz 1970-ih)
- X Preovlađuje u Zapadnom svetu
- X **Pristanak informisanog** (odrasli pacijenti imaju zakonsko i moralno pravo da ne budu podvrgnuti medicinskoj intervenciji bez informisanog i dobrovoljnog pristanka)
- X Odluke se donose u skladu sa nečijim vrednostima i uverenjima

Šta je autonomija?

- Mentalno stanje osobe koja **ima slobodu izbora** sopstvenih životnih planova i ponašanja u skladu sa tim planovima, **nezavisno** od spoljašnjih i unutrašnjih ograničenja
- Neke osobe **u potpunosti nemaju** autonomiju: deca, osobe u komi.
- Neke osobe imaju **delimičnu autonomiju**: osobe sa problemima u vezi sa mentalnim zdravljem, senilni
- Princip **“šteta prema drugima” Džona Stjuarda Mila** (naše autonomne aktivnosti treba ograničiti ako one štete drugim ljudima)

JOHN STUART MILL (1806 - 1873)

© UNFINISHED POLIS

"THAT THE ONLY PURPOSE FOR WHICH POWER CAN BE RIGHTFULLY EXERCISED OVER ANY MEMBER OF A CIVILIZED COMMUNITY, AGAINST HIS WILL, IS TO PREVENT HARM TO OTHERS."

Uslovi za autonomiju

- X **Dobrovoljnost** (slobodna volja, niko ne sme da prisiljava pacijenta da prihvati medicinsku intervenciju)
- X **Informisanost** (dovoljno informacija o rizicima, koristima, i verovatnoći uspeha)
- X **Sposobnost za odlučivanje (kompetencija)** – sposobnost da se donese specifična odluka, sastoji se iz 4 komponente:
 1. Sposobnost da se razume dobijena informacija
 2. Sposobnost da se proceni informacija
 3. Sposobnost da se prosuđuje o opcijama lečenja
 4. Sposobnost da se saopšti izbor

Spoljna ograničenja autonomije

x Osobe u posebnim institucijama:

- Zatvori
- Vojska

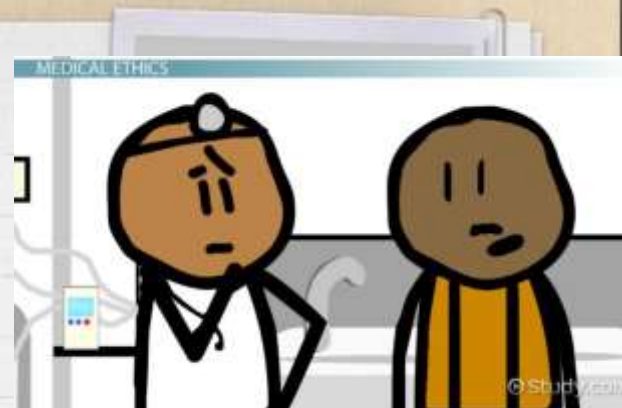
x Pritisak neodoljivo privlačnih ponuda

- Komercijalno surogat majčinstvo u Indiji

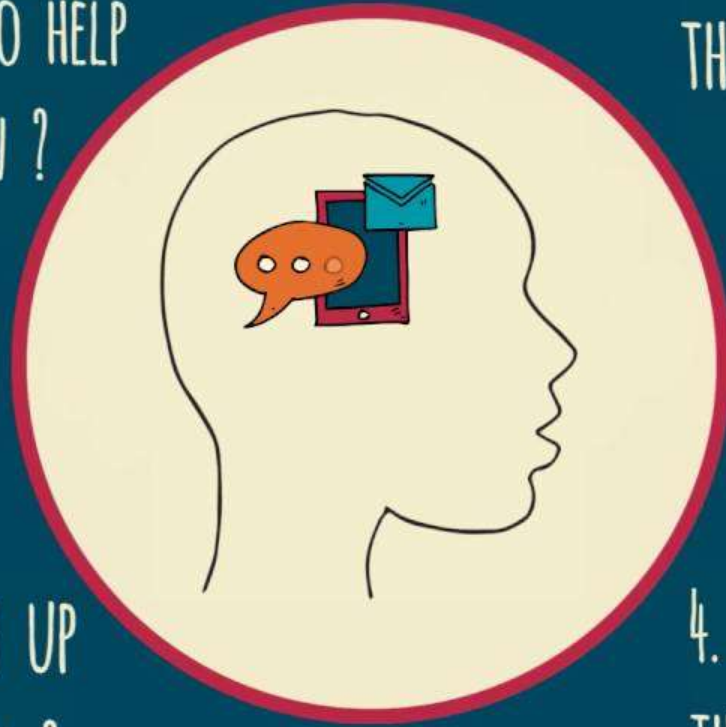

Procena kapaciteta za odlučivanje

- X Na osnovu toga koliko je izbor koji pacijent pravi **razuman** :
“odbijanje lečenja koje bi održalo u životu je suludo, a pacijent odbija, pa bi trebalo da zaključim da je nekompetentan”
- X Na osnovu **kognitivnih procesa** koji imaju ulogu u odlučivanju :
 - da li pacijent razume prirodu izbora
 - da li razume moguće posledice svih ponuđenih opcija
 - da li ima logično obrazloženje za svoju odluku

1. CAN THEY UNDERSTAND
THE INFORMATION TO HELP
MAKE THAT DECISION ?

2. CAN THEY RETAIN
THAT INFORMATION ?

3. CAN THEY WEIGH UP
THAT INFORMATION ?

4. CAN THEY COMMUNICATE
THEIR DECISION TO OTHERS?

Određivanje da li pacijent ima autonomiju

- X **Deca** ispod određenog uzrasta smatraju se nekompetentnom, umesto njih odluke donose roditelji
- X **Odrasli** se obično smatraju kompetentnim, dok se ne ispostavi drugačije
- X **Mentalna** oštećenja, deluzije, demencija, poremećaji svesti, izrazita zavisnost od droga, obično umanjuju kompetenciju
- X **Ko treba da odluči** umesto pacijenta kome očigledno nedostaje kapacitet da donese autonomnu odluku?
- X Neko ko će uzeti u obzir interese pacijenta, i ko zna kako bi pacijent odlučio da je sposoban za rasuđivanje.
- X **Lekari? Članovi porodice?**

Paternalizam

- X Kada lekar namerno nametne svoju volju protivno željama pacijenta, sa ciljem izbegavanja štete i činjenja dobra pacijentu.
- X Etički principi **dobročinstva** i **nenanošenja štete** su osnova paternalizma u medicini.
- X Lekar je jedini koji zna šta je za pacijenta najbolje.
- X Da li ikada postoji vreme u kome je etički opravdano ograničiti postupke autonomne osobe za njeno dobro?

